

zajednici. Zbog toga se čak može postaviti pitanje da li bi cena knjige kod nas bila znatno niža kada se ne bi plaćali autorski honorari koji poskupljuju cenu svakom pojedinom izdanju...» — Tudi če te groteskno slaboumne juridične pripombe ne bodo sprejete, je značilen njihov duh: duh sovraštva zoper nekoristnega, nepotrebnega kapitalističnega fosila — umetnika. In ta miselnost nikakor ni redek pojav.

Vse za (tudi ubogi) dinar: »Rad bi spoznal simpatično dekle od 16—18 let, ki si želi avantur, kot intimno družabnico za priložnostne skupne izlete ali dopust na morju. Šifra — Zamujena mladost. (Mali oglas v Nedeljskem dnevniku 3. aprila 1966) — Včasih tudi mali oglasi razodevajo moralno podobo družbe in tiska, kjer lahko za denar oglašáš vse — oderuštvo, črnoborzijanstvo, zvodništvo in pederastijo.

Antikronist

PISMO UREDNIKU

Tovariš urednik,

v prvi letošnji številki Sodobnosti sem z zanimanjem prebral oceno, ki jo je napisal Jaro Šašel o prvem zvezku Zgodovine slovenskega naroda profesorja Boga Grafenauerja (str. 86 sled.). V oceni recenzent zavrača periodizacijo prof. Grafenauerja in predlaga svojo, ki po njegovem izhaja iz marksistične dialektične metode.

Vsaka periodizacija zgodovine izhaja iz tega, kako kdo pojmuje družbeni razvoj. Klasiki marksizma so družbeni razvoj pojmovali kot zakonit proces, ki je v zadnji stopnji odvisen od razvoja produktivnih sil družbe. Te produktivne sile opredeljujejo produkcijske odnose kot stvarno osnovo za razmejitve posameznih obdobj v zgodovinskem razvoju. Ta obdobja so klasiki imenovali »ekonomske družbene formacije«, »ekonomske formacije družbe«, »epohe«, »družbeno-ekonomske formacije« itd. V postklasični marksistični literaturi srečamo za to kategorijo najbolj pogosto izraz »družbeno-ekonomske formacije«, izraz, ki ga je v svojih spisih še zlasti uporabljal Lenin. Pri klasikih in v postklasični literaturi zasledimo tudi izraz »formacija«. Podoba je, da je ta izraz najustreznejši. Pri tem pa ne gre toliko za izraz kot za opredelitev pojma, ki je bil mnogokrat izkrivljen zaradi hotenega ali nehotenega izkrivljanja Marxovega nauka.

Produksijski odnosi so torej osnova za razmejitve posameznih obdobj v razvoju družbe, so osnova formacije. Formacije pa ne moremo reducirati na prevladujoče produkcijske odnose niti na celotnost produkcijskih odnosov določenega obdobja. Kakor temelj ne predstavlja hiše, tako produkcijski odnosi ne sestavljajo formacije, te celovite organizacije družbenega življenja. Formacija pomeni celotnost vseh strani družbenega življenja ali celotnost vseh procesov in odnosov v družbi na določeni stopnji zgodovinskega razvoja, ki jo opredeljuje le zanjo značilni produkcijski odnos. Vsaka formacija se razvija po svojih lastnih zakonih.

V formaciji so posplošene skupne lastnosti določenih družb na isti stopnji zgodovinskega razvoja. Na primer: v kapitalistični formaciji so posplošene skupne lastnosti kapitalističnega razvoja v vseh deželah sveta. Zato je forma-

cija abstrakcija v realnosti svetovnih družbenih odnosov, ki konkretno ne obstoji, vendar taka abstrakcija, ki temelji na posplošitvi konkretnosti. Ločiti moramo formacijo kot sociološko kategorijo od določenega zgodovinskega razvoja. Ali: formacija ima različne konkretno-zgodovinske pojavnne oblike, ki so odvisne od konkretne zgodovinske strukture kraja in časa. V tem smislu je formacija organska enotnost občega, posebnega in posameznega. Pri sedanjem preverjanju, ali je pravilna periodizacija zgodovinskega razvoja na pet formacij, moramo to dejstvo posebej upoštevati.

Iz povedanega sledi, da se vsebina in struktura formacije nujno spreminjata v skladu z novimi dognanji o določenem zgodovinskem razvoju. V spoznavanju razvoja so to osnovno metodološko načelo upeljavljali že klasiki marksizma.

Kakor nista vsebina in struktura formacije enkrat za vselej določeni, tako ni enkrat za vselej določeno število formacij. Do nedavnega je bila v marksistični literaturi splošno sprejeta periodizacija družbenega razvoja na pet formacij. Ogromno gradivo, ki so ga zbrali družboslovci v zadnjih desetletjih, priča, da moremo nekatere opredelitve dopolniti, celo opustiti in jih zamenjati z novimi, ki bodo pravilneje predstavile družbeni razvoj.

Osnovna, ključna vprašanja, o katerih razpravljajo sodobni avtorji, bi bila: 1. periodizacija in strukturalni razvoj predrazredne družbe, 2. suženjstvo in suznjelastniška formacija, 3. razvoj razredne predkapitalistične družbe azijskih in afriških ljudstev; to nekateri avtorji povezujejo z Marxovim pojmom »azijskega produkcijskega načina«. Ugotoviti pa moramo, da avtorji zelo različno rešujejo navedena vprašanja, nekatera celo popolnoma nasprotno. Ustavili se bomo okvirno le pri tistih vprašanjih, ki jih omenja v recenziji tovariš Šašel.

Pritrčiti moramo tovarišu Šašlu, da v zadnjih desetletjih Morgan-Engelsove periodizacije predrazredne družbe v strokovni literaturi ne zasledimo ali pa zelo redko. Prav tako je zavrnjen njun zgodovinski razvoj družinskih oblik. Poznamo pa tudi resne ugovore novi periodizaciji predrazredne družbe, ki danes prevladuje: čreda, rodovna družba, vaška srenja. Dejstvo pa je, da nam more ta periodizacija rabiti za oporišče pri iskanju ustrežnejše. Ne moremo pa sprejeti niti ene niti druge periodizacije tovariša Šašla, ker ne izhaja iz metodološkega načela, ki smo ga opredelili.

Recenzent pravilno ugotavlja gibalno družbenega razvoja. Predlaga pa periodizacijo, ki naj bi temeljila na »načinu ekonomske produkcije« ali na »upravno organizacijski lestvici«.

Periodizacija, ki temelji na načinu ekonomske produkcije, upošteva tehnično stran, zanemarljivo pa socialno naravo produkcije. Na primer: nomadstvo (ki nikakor ni predhodnik poljedelstva) poznamo tako v predrazredni kakor v fevdalni družbi. To pa nikakor niso enake oblike socialnega življenja. V prvem primeru gre za brezrazredni, v drugem pa za razredni odnos. Na drugi strani pa ni jasno, kaj tovariš Šašel razume z zelo neopredeljenim »kolektivnim prisilnim delom«.

Prav tako ni sprejemljiva periodizacija po »upravno-organizacijski lestvici« ne glede na to, da je napačno tako pojmovanje razširjati na vso zgodovino človeške družbe. Žal recenzent ni podrobneje opredelil svoje periodizacije in je razvil do sodobnega družbenega življenja. Njegove organizacijske oblike — horda (bolje: čreda), samostojna avtarkična družina, rod-zadruga, plemo, plemenske rodovne zveze, vojaška demokracija, plemenski centralizem — ne

ustrezajo dejanskemu zgodovinskemu razvoju. Ni jasno, katero samostojno avtarkično družino srečamo pred veliko družino. Ni razumljivo, zakaj recenzent loči fazo plemensko-rodovne zveze, vojaško demokracijo in fazo plemenskega centralizma, ker verjetno to sodi v eno in isto obdobje.

Sužnjelastniška formacija je ena izmed najbolj spornih oprašanj v marksistični filozofiji zgodovine. Klasiki marksizma so sužnjelastniško formacijo enačili (morda ne samo) z antično družbo. Ta izraz je poznala takratna historiografija. V postklasični marksistični literaturi sužnjelastniška formacija ni bila vedno uvrščena v občo shemo družbenega razvoja. Šele v tridesetih letih je po burni diskusiji o »azijskem produkcijskem načinu«¹ bila uvrščena v občo shemo kot ena od petih formacij: predrazredna, sužnjelastniška, fevdalna, kapitalistična, komunistična. Zagovorniki te sheme so ugotavljali, da je bilo suženjstvo razvito v antiki in na starem Vzhodu. Mnogi avtorji so, opiraje se na to shemo, hoteli dokazati obstoj razpitih oblik suženjstva tudi pri drugih ljudstvih. Menili so, da je razvito suženjstvo obvezna stopnja v zgodovinskem razvoju vseh ljudstev. Ta poskus je bil obsojen na neuspeh. Pred kratkim so to misel zagovarjali nekateri kitajski zgodovinarji. Tako je prevladalo mnenje, da je bilo suženjstvo razvito le v Sredozemlju in na starem Vzhodu. Vendar je stari Vzhod poznal le nerazvito suženjstvo v specifični obliki; razvita, klasična oblika pa je bila omejena na Sredozemlje. To stališče zagovarja tudi Avdijev v učbeniku Zgodovina starega Vzhoda, katerega prevod je izdala tudi Državna založba Slovenije. V petdesetih letih zasledimo stališče, da poznamo na starem Vzhodu prav tako specifično obliko razvitega in ne le nerazvito obliko suženjstva. Taka je obča shema razvoja o pojmovanju suženjstva in sužnjelastniške formacije.

Danes mnogi avtorji zavračajo obstoj suženjstva na starem Vzhodu. Tega pa ne moremo trditi tudi za antiko. Strukturo družbe starega Vzhoda povezujejo z »azijskim produkcijskim načinom«. Pritrditi moramo tovarišu Šašlu, da suženjstvo ni bilo v antiki povsod enako razvito. Toda to še ne pomeni negacijo suženjstva. Zato Šašlova misel tokrat zasluži le pozornost. Sprejeti jo bo mogoče, ko bo recenzent posredoval analizo družbenih odnosov antike, ki bo potrdila njegovo misel. Ob tem pa ne gre spregledati dejstva, da je evropski delavec 19. stoletja prav zaradi osebne svobode delavec in ne rimski suženj, ki je bil sužnjelastnikova lastnina.

L. Čarni

DOBILI SMO V OCENO

- Josip Vidmar, Literarni eseji. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Fran Albreht, Pesmi. Zbral in uredil Zvone Verstovšek. Opremila Nadja Furlan. Državna založba Slovenije 1966.
- Jože Snoj, Gospa z mentolom. Opremil Jože Brumen. Državna založba Slovenije 1966.
- France Bevč, Kaplan Martin Čedermac. Opombe France Koblar. Državna založba Slovenije 1966.
- Ivan Tavčar, V Zali. Državna založba Slovenije 1966.
- Ivan Tavčar, Med gorami. Državna založba Slovenije 1966.
- Boris Zihlerl, O humanizmu in socializmu. Opremila Nadja Furlan. Državna založba Slovenije 1966.
- Ivo Andrić, Poti, obrazi, pokrajine. Prevedel Jože Stabej. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Ivo Andrić, Znamenja. Prevedli Severin Šali, Janko Moder in Vladimir Kralj. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Ivo Andrić, Otroci. Prevedli Janko Moder, Vladimir Kralj in Mile Klopčič. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Mika Waltari, Egipčan Sinuhe. Prevedel M. B. Državna založba Slovenije 1966.
- Nikolaus Pevsner, Oris evropske arhitekture. Prevedla Helena Menaše. Opremila Jakica Accetto. Državna založba Slovenije 1966.
- Paul Eluard, Nepretrgana pesem. Prevedel Kajetan Kovič. Opremil Jože Brumen. Državna založba Slovenije 1966.
- Robert Louis Stevenson, Mladi gospod Ballantrajski. Prevedla Majda Stanovnik. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Heinz Risse, Goljufija. Prevedel Jože Hudeček. Opremil Uroš Vagaja. Državna založba Slovenije 1966.
- Josip Ribičič, Moja mlada leta. Ilustriral in opremil Vladimir Lakovič. Mladinska knjiga 1966.
- Alojzij Vadnal, Funkcije. Mladinska knjiga 1966.
- Mimi Malenšek, Minuta molka. Opremil Tomaž Praprotnik. Cankarjeva založba 1966.
- Karel Destovnik-Kajuh, Zbrano delo. Uredil in opombe napisal Emil Cesar. Oprema Miligoj Dominko. Založba Borec 1966.
- Prva proletarska. Oprema Miligoj Dominko. Založba Borec 1966.
- Lado Ambrožič-Novljan, Partizanska protiofenziva. Opremil Ernest Krnaič. Založba Borec 1966.
- Nikolaj Cukovski, Baltiško nebo. Prevedel Samo Savnik. Opremil Janez Pirnat. Založba Borec 1966.
- Vladimir Kavčič, Upanje. Opremil Uroš Vagaja. Založba Obzorja 1966.
- Branko Žužek, Moja pokrajina. Opremil Janez Bernik. Založba Obzorja 1966.
- Vasja Predan, Od premiere do premiere. Opremil Uroš Vagaja. Založba Obzorja 1966.
- France Brenk, Filmska popotovanja. Opremil Janez Vidic. Založba Obzorja 1966.
- Anton Slodnjak, Studije in eseji. Uredil Jože Pogačnik. Opremil Uroš Vagaja. Založba Obzorja 1966.
- Zarko Petan, Zgodbe v eni sapi. Opremil Bronislav Fajon. Založba Obzorja 1966.
- Dušan Mevlja, Noji. Opremil Janez Vidic. Založba Obzorja 1966.
- Ela Peroci, Rišem dan. Opremil Janez Bernik. Založba Obzorja 1966.
- Bogdan Pogačnik, Povsod so ljudje. Opremil Vojko Fajt. Založba Obzorja 1966.
- Jetta Carleton, Praznik cvetočega slaka. Prevedel ing. Jože Šlajmer. Opremil Jože Brumen. Pomurska založba 1966.
- Mirko Mahnič, Valentin Vodnik. Izdalo Mestno gledališče v Ljubljani 1966.
- Filibert Benedetič, Razpoke. Opremil Demetrij Ceja. Založništvo tržaškega tiska, 1966.
- Jadranski koledar 1966. Platnice Rafael Perko. Tržaški tisk 1966.

IZ VSEBINE PRIHODNJIH ŠTEVILK

„Sodobnosti“:

Filip Kalan, O sodobnih tujih avtorjih na slovenskem odru
(esej)

★

Jože Šifrer, Pismo ustreljenemu bratu
(esej)

★

Mira Mihelič, O pisateljski resnici

★

Bojan Štih, Znanje
(esej)

★

Janko Jeri, Izkrivljena resnica
(razprava)

★

Leopold Suhodolčan, Povodenj
(novela)

★

Branka Jurca, Nikogar ni, ki bi Lizo poklical
(novela)

★

Lojze Krakar, Antipesem

★

Janez Ovsec, Pesmi

★

Franc Onič, Pesmi

★

Branko Žužek, Pesmi